

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТИМИ В АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Федірець О.В.. к.е.н., доцент, Івко Ю.В. магістрант,

Дяченко А.В. студентка,

Полтавська державна аграрна академія

У статті висвітлено особливості управління витратами в аграрному секторі. Розглянуто сутність витрат та функції формування витрат. Визначено, що для ефективного управління підприємством велике значення має класифікація витрат. Запропоновано схему чинників формування виробничих витрат у аграрному підприємстві.

Ключові слова: *управління витратами, класифікація витрат, виробничі витрати, формування витрат, витрати.*

Постановка проблеми. Формування ринкових відносин викликає зміни в усіх сферах нашого суспільства та функціях управління. Перехід до нової системи управління виробництвом робить все більш актуальними проблеми управління витратами, як інструменту контролю за формуванням собівартості, оскільки регулювання процесу формування сукупних витрат і собівартості має вирішальне значення для одержання кінцевих результатів діяльності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аспекти управління витратами знайшли достатнє відображення даної проблематики в працях вітчизняних науковців (В.Г. Андрійчука [1], С. І. Дем'яненка [2], Л. В. Діканя [4], В. І. Осипова [5] та інших), однак деякі аспекти залишаються малоапробованими. Дослідження показують, що низька ефективність діяльності більшості підприємств зумовлена ситуаційним підходом до управління витратами. Необхідність посилення ефективності управління витратами зумовила написання даної статті.

Постановка завдання. Аналіз основних підходів до управління витратами, визначення основних чинників, джерел та механізму формування виробничих витрат.

Виклад основного матеріалу дослідження. На підприємствах України, зокрема аграрного сектора виробництва, іде процес адаптації бухгалтерського обліку до ринкових умов господарювання і до міжнародної системи бухгалтерських та аудиторських стандартів. Останнім часом спостерігається широке розповсюдження оренди, поступове перетворення частини державних підприємств в акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, створення малих підприємств з приватною власністю. У процесі виникнення нових форм організації виробництва, залучення національного та іноземного капіталу, стає більш актуальною проблема створення конкуренції та визначення товаровиробниками доцільності виробництва кожного окремого виду продукції. Зростання конкуренції між окремими товаровиробниками, боротьба за ринки збуту та пошук нових сегментів ринку, зростання витрат на розробку, освоєння та випуск нової продукції, рекламу і дослідження ринку об'єктивно зумовлюють ускладнення орієнтації підприємств у системі економічних зв'язків і зростання значущості функцій їх управління.

Підтверджуємо думку Дікань Л. В., що витрати – це використання у процесі виробництва різних речовин і сил природи на виготовлення нового продукту праці, тобто продукції, робіт та послуг [3, с. 24]. Грошовий вираз суми витрат на виготовлення конкретного продукту називають собівартість [1, с. 35]. Зміст термінів витрати і собівартість поєднується в понятті витрати виробництва.

Витрати на виробництво продукції є сумою частини ресурсів, використаних для виробництва цієї продукції. Вони можуть бути виражені як у натуральному, так і у вартісному вигляді.

Суть функції формування витрат полягає у такому визначенні та поєднанні чинників впливу на них, які забезпечують оптимальне рішення

відповідно до бізнесової мети, тобто, за яких певний обсяг продукції виготовляється з мінімальними витратами. Тому ця функція обумовлює два завдання: перше – з усіх можливих завжди знаходити таке поєднання чинників виробництва, яке забезпечує реалізацію виробничого результату з найменшими витратами; друге – формування таких внутрішньовиробничих вартісних оцінок чинників виробництва, які сприяють найкращому використанню обмежених ресурсів для досягнення мети підприємства, тобто – максимального прибутку [2, с. 55].

Класифікація витрат є важливим інструментом для побудови системи управління витратами і створення відповідного механізму формування витрат та прийняття, на основі цього, оптимальних господарських рішень. Така класифікація необхідна для оцінки ступеня можливого впливу на ті чи інші витрати або ступеня впливу витрат на кінцеві результати діяльності підприємства. Основним недоліком усіх класифікацій витрат є їх різноманітність, оскільки кожен автор, справедливо визначаючи велику кількість класифікаційних ознак, пропонує практично таку ж кількість класифікацій витрат. Аналіз існуючих точок зору різних авторів дозволяє виділити наступні основні класифікаційні ознаки: ступінь однорідності витрат; статті калькуляції; спосіб віднесення на окремі види продукції; зв'язок з обсягом виробництва; періодичність здійснення; доцільність здійснення; місця формування та ін.

Оскільки витрати є функцією обсягу виробництва з певною еластичністю, існує поняття граничних витрат. Граничні витрати характеризують їх приріст на одиницю приросту обсягу виробництва [6, с. 29].

Для ефективного управління підприємством велике значення має класифікація витрат. Класифікація витрат – це групування витрат за певними ознаками, яких є різна кількість. Класифікація допомагає глибше зрозуміти суть витрат, вивчити порядок їх формування і мету використання. Класифікація витрат на виробництво наведено в таблиці 1.

Класифікація витрат на виробництво

Критерій класифікації витрат	Види витрат
За місцем виникнення	– цехи; дільниці; – бригади; відділи; – робочі місця; – служби.
По відношенню до виробничого процесу	– основні витрати; – накладні витрати.
За зв'язком витрат з обсягом виробництва	– постійні; – змінні
За способом включення у собівартість	– прямі; – накладні.
За єдністю складу	– одноелементні витрати; – комплексні витрати.
За доцільністю	– продуктивні витрати; – непродуктивні витрати.
За календарним періодом	– поточні витрати; – одноразові витрати.
За видами діяльності	– витрати звичайної діяльності (витрати операційної, фінансової, інвестиційної діяльності); – витрати надзвичайної діяльності.
За часом виникнення	– фактичні; – планові; – прогнозовані.
За функціями управління	– виробничі; – адміністративні; – збутові.

Джерело: опрацьовано авторами на основі [6, 7]

Змінні витрати – це витрати, загальна сума яких за певний час залежить від обсягу виготовленої продукції. У свою чергу, їх можна розділити на пропорційні та непропорційні [4, с. 115].

Як зазначає Осипов В. І., пропорційні витрати змінюються прямо пропорційно обсягу виробництва. До пропорційних належать переважно витрати на сировину, основні матеріали, комплектуючі вироби, відрядну заробітну плату робітників. Непропорційні витрати поділяються на прогресуючі та дегресуючі [5, с. 55]. Прогресуючі витрати зростають більшою мірою, ніж обсяг виробництва. Вони виникають тоді, коли збільшення обсягу виробництва вимагає більших витрат на одиницю

продукції. Це, наприклад, витрати на відрядно–прогресивну оплату праці, додаткові рекламні та торгові витрати та інші.

Запропоновану схему чинників формування виробничих витрат у аграрному підприємстві наведено на рис. 1.

Рис. 1. Чинники формування виробничих витрат в аграрному підприємстві та їх взаємозв'язок

Джерело: опрацьовано авторами на основі [4]

Дегресуючі витрати зростають менше, ніж обсяг виробництва. До них належать витрати на експлуатацію машин і обладнання, його ремонт.

Найбільш суттєвими ознаками, і такими, що можуть мати практичне значення, є спосіб віднесення витрат на види продукції, зв'язок з обсягом виробництва, ступінь однорідності витрат та статті калькуляції. Інші класифікаційні ознаки не мають суттєвого значення ні для аналізу формування витрат, ні для розробки заходів щодо вдосконалення цього процесу [2, с. 98].

Чинники, що впливають на величину витрат, повинні бути виявлені і систематизовані в залежності від того, чи впливають вони безпосередньо із процесу виробництва, чи вони пов'язані з іншою діяльністю підприємства, яка необхідна для виробництва продукції, стосуються вони кількісної чи вартісної компонент витрат. Водночас, слід з'ясувати, якою є взаємна залежність між чинниками, що формують вплив на величину витрат, наскільки тісним є цей взаємозв'язок. Це дозволить визначити існуючі можливості використання цих чинників для прийняття господарських економічно виважених рішень, тобто, встановити, чи можна вважати їх функціональними змінними, чи розглядати як незмінні дані. У процесі формування витрат виробництва потрібно також визначити ступені впливу на них різних чинників.

Висновки. Отже, необхідною умовою визначення, аналізу та контролю виробничих витрат, які за природою і різнобічністю прояву дуже різняться між собою, є систематизація їх за допомогою різних класифікацій. Основними слід вважати класифікації виробничих витрат за місцем виникнення, за видами та складом витрат, способом перенесення вартості на продукцію та за ступенем впливу обсягу виробництва на рівень витрат.

Список використаних джерел.

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств / В.Г. Андрійчук – К.: КНЕУ, 2002. – 383 с.

2. Дем'яненко С.І. Менеджмент виробничих витрат у сільському господарстві / С.І. Дем'яненко. – К.: КНЕУ, 1998. – 264 с.

3. Дікань Л.В. Мінімізація витрат виробництва в умовах ринкової економіки / Л.В. Дікань, О.О. Калініченко. – Х.: Гриф, 2009. – 79 с.

4. Економіка виробничого підприємства: [навч. посібник] / [Й.М. Петрович, І.О. Будіщева, І.Т. Устінова та ін.]; за ред. Й. М. Петровича. – Львів: Оскарт, 2006. – 416 с.

5. Осипов В.І. Економіка підприємства: [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / В.І. Осипов. – Одеса: Маяк, 2005. – 723 с.

6. Турило А.М. Уточнення сутності поняття “витрати” і їхньої економічної оцінки на підприємстві / А.М. Турило // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – №11. – с. 85 – 88.

7. Шандова Н.В. Створення ефективної системи управління витратами підприємства / Н. В. Шандова // Фінанси України. – 2007. – № 7. – С. 97-101.

О. В. Федирец, Ю. В. Ивко, А. В. Дяченко Особенности управления затратами в аграрных предприятиях. В статье освещены особенности управления затратами в аграрном секторе. Рассмотрены сущность затрат и функции формирования расходов. Определено, что для эффективного управления предприятием большое значение имеет классификация затрат. Предложена схема факторов формирования производственных затрат в аграрном предприятии.

Ключевые слова: управление затратами, классификация затрат, производственные расходы, формирование расходов, расходы.

O. Fedsrets, Y. Ivko, A. Dyachenko Features of cost management in agricultural enterprises. In the process of the emergence of new forms of production, attracting domestic and foreign capital becomes more urgent problem of creating competition and determine the feasibility producers manufacture each product.

The cost of production is the sum of the resources used for the production of these products. They can be expressed both in physical and in monetary form.

Classification of costs is an important tool for building management costs and introducing a mechanism of formation expenses and acceptance on the basis of optimal economic decisions.

Factors that influence the amount of costs must be identified and systematized depending on whether they derive directly from the production process, whether they are related to other activities of the company, which is necessary for production, they relate to the quantity or the value component costs.

A prerequisite definition, analysis and control of production costs, which in nature and versatility of display very different, is to systematize them using different classifications. The main classification should be considered as production costs at the place of occurrence, types and composition of costs method carrying value of the products and the degree of influence the level of output costs.

Keywords: cost management, classification of costs, production costs, building costs, costs.

Рецензент: д.е.н., професор Маркіна І. А.